

»Folkelig idræt kan ikke sådan måles og vejes« –

Om festjournalistik eller: Hvordan rapporterer man ikke-olympisk mangfoldighed?

Af *Henning Eichberg*

Festen: Idrætsjournalistikken har et problem

»Folkelig idræt kan ikke sådan måles og vejes« – med dette dybe suk karakteriserede en iagttager sit journalistiske dilemma ved den folkelige idræts landsstævne på Bornholm.¹

Hvis idræt er fest, så udfordrer den for alvor en journalistik, som rapporterer det, der er målt og vejjet. Men passer det nu, at idræt er fest?

I præmoderne tider var leg og dans integrerede dele af henholdsvis adelig og borgerlig festkultur. Med den moderne sports opkomst i 1800-tallet blev disse forbindelser mellem idræt og fest løsnet. Idræt blev til et disciplinopdelt system af træning og resultatproduktion. Denne sportificeringsproces devaluerede legens festlige elementer til fordel for sportens produktivitet og regeltræning.² Imens en speciel festjournalistik ikke eksisterer, har en hel profession dannet sig omkring sportsjournalistikken.³

Også for den moderne sport har festen imidlertid bibeholdt en vis betydning. Den disciplinopdelte præstationssport bruger festen som en slags supplement til den »normale« idrætsaktivitet, især til at tjene penge for klubben. Arbejderidrætten prøvede at udvikle sin egen »proletariske festkultur«. Forsøgene blev dog ikke no-

gen vedvarende succes, måske bortset fra Fagenes Fest. Den olympiske bevægelses fadere arrangerede præstationssporten efter modellen af verdensudstillingerne, men kaldte denne begivenhed for fest og forsyndede den med religiøse undertoner.⁴ Og gymnastikbevægelserne har udviklet festen som element i sin alternative identitet som en blanding af teater-iscenesættelse, gør-det-selv-aktiviteter og folkelig-national massedemonstration, hvor processen er afgørende, ikke resultaterne.⁵ Festen var således det oprindelige udgangspunkt for 1800-tallets danske gymnastikstævne, som startede i 1862 med en skyttefest.⁶

Sport som fest er imidlertid ikke kun erindring og rest fra den præmoderne folkekultur eller et undergrundsfænomen nedenunder den moderne sport. Under senmoderne vilkår, siden 1900-tallets udgang, har eventkulturen fået større og større betydning i kulturens panorama. Mediestrategier og salgsinteresser, visualiseringsteknikker, politiske interesser og populær fascinationssøgen gik sammen i det store underholdningsshow. En »postmoderne festivalkultur« er kommet over os, både i fin-kulturelle og i popkulturelle sammenhænge.⁷

Idrætsjournalistikken er altså udfordret gennem et »postmoderne« problem. Hvordan reagerer medierne på festen – og hvor-

dan kunne de reagere? Relationen mellem medierapporteringen og festivalen er et emne både for De Olympiske Lege⁸ og for festiviteter, som er fremvokset af helt andre traditioner som f.eks. den tyske *Turnfest* og det danske *Landsstævne*. Hvad er »den gode historie« ved en folkelig idrætsfest, hvis den ikke producerer bemærkelsesværdige rekorder?

Lad os se nærmere på *Landsstævne* 2002, som DGI sammen med skytternes DDS arrangerede på Bornholm.⁹

1. Præstationsjournalistik – resultatet og helten

»Brasilien for femte gang – For femte gang vandt sydamerikanerne VM-titlen. Det har ingen gjort ... Tyskland blev sænket 2-0 ...« (TV2 Sporten, 30.6.02).

Idrætsjournalistikens mainstream har fokus på resultater og stjerner. I dens fremstilling bliver festen reduceret til resultatproduktion. Den objektiverer sig i rekordernes tal og prominente ansigter. Man ved godt, hvad sport drejer sig om – udmærkelse. Alt andet er udenomslynt, en slags pauseunderholdning. Udmærkelsen er målt i centimeter, gram og sekund, omregnet til points og repræsenteret gennem helte.

Udmærkelsens journalistiks har fundet sin ideelle form i resultatlisten, som består af navne og tal. Man kan sammenligne den med børsindberetninger på avisernes finanssider. Hvis vi vil se tal, skal vi kigge i vores dagblads økonomi- og sportsdele, ikke på kultursiden.¹⁰

Hvis det drejer sig om en idrætsfest, som ikke er organiseret omkring præstationen, mister journalisten ikke kun sit objekt. Journalisten bliver også ramt i sin egen identitet. Eksperten, som foran studiets

snurrende kamera suverænt præsenterer teknikkens, taktikkens og strategiens detaljer – altså produktionseksperter – bliver devalueret.

Er der andet, der kunne være interessant i sport? *»Hvem gider se bønder slå kolbøtter?«* som den daværende chefkonsulent i Team Danmark, Niels-Christian Holmstrøm, udtrykte det omkring 1990.

Alligevel rapporterede danske aviser og tv-stationer ikke så lidt fra Landsstævnet 2002. Men hvad og hvordan? Det er ikke så nemt at finde et gennemgående mønster i denne journalistik, som kan sammenlignes med præstationsfortællingen – man nørkler snarere mellem diverse materiale typer og genrer. Klassificerer man beretningerne efter bestemte »emner«, får man en særegen pose blandede bolcher: generelle kommentarer om Landsstævnet, begivenhedens økonomi, de frivilliges indsats, stævnets højdepunkter, deltagerinterviews, vejrrapporter, transportproblemer, enkelte idrætsdiscipliner, socialt liv og fest, politirapporter og skademeldinger etc.¹¹ De enkelte emner er relateret til bestemte journalistiske stilarter. Der eksisterer en – kompleks – sammenhæng mellem journalistens genstand og bestemte typer af opmærksomhed, specifikke konfigurationer af journalistisk form og politik. Man kan identificere nogle typiske genrer, som forbinder fokus og stil på hver deres specifikke måder – og som også finder udbredelse i OL- og VM-journalistikken.

2. At rapportere andre »rekorder« – antalisme

»Stor lussing til landsstævne – Svigten- de deltagelse til DGI's landsstævne på Bornholm giver million-underskud« (Ekstra Bladet, 14.5.02).

»Mere end bestået – Det gigantiske efterskolehold med 2287 deltagere fik mere end bestået i skoleårets sidste eksamen« (Jyllands-Posten, 30.6.02).

»Landstævne slog fodbold. Landsstævnet gav VM-fodbolden en gevaldig begmand. Ca. 700.000 danskere sad foran skærmen og fulgte torsdagens åbning, mens kun det halve antal fulgte VM-fodbolden samtidig på DR« (B.T., 30.6.02).

Hvis begivenheden ikke er centreret omkring resultaterne, kan medieinteressen samle sig om »andre rekorder«. Deltagerrekorder kan være en sådan erstatning. Ved landsstævnet 1990 i Horsens deltog 22.523 aktive, 1994 i Svendborg registreredes allerede 41.570, og 1998 i Silkeborg ikke mindre end 45.027. Det fortæller en væksthistorie, og som sådan gentages her rekordernes velkendte vækstmytologi. På Bornholm nåede man imidlertid af forskellige grunde kun op på – eller ned til – 19.769 deltagere, familier og gæster medregnet. Det affødte overskrifter i pressen, som sammenlignede tallet med de 40.000, som DGI havde forventet. Deltagerantallets »lussing« blev også diskuteret som økonomisk problem.

Der er også andre områder, som kan indgå i antalismens fortælling.

En af dem er TV-tilskuertallene. 680.000 seere fulgte åbningsceremoniens transmission på TV2, som foregik parallelt til transmissionen af fodbold VM på DR1. Senere om aftenen så 728.000 seere Verdensholdets opvisning fra Bornholm.¹² Det var bemærkelsesværdige tal sammenholdt med de 1,5 millioner danskere, som så finalen i fodbold VM.

Festivalorganisationen DGI spillede kraftigt med på mediernes antalisme-spil. Et modtræk over for det »nedgående« deltagerantal bestod i, at man rettede opmærk-

somheden på det kæmpestore hold af efterskoleelever. Med 2.287 deltagere var dette det største hold nogensinde på et landsstævnets græsplæne og udgjorde dermed en anden type af rekord. Hvis ikke vækst i deltagerantal generelt, så var der vækst alligevel.

Også medieopmærksomheden i sig selv kan blive til et felt for statistisk opmærksomhed. DGI's medieafdeling holdt derfor øje med artiklernes antal, spaltepads i millimeter, sekunder i TV-transmissioner, bruttolæsere og -seere – og ikke mindst annonceværdien.¹³

3. Det spektakulæres journalistik – begivenheden inden for begivenheden

»Kongefamilien svigtede landsstævne« (Vejle Amts Folkeblad, 19.7.02).

»Verdensholdet: Sidste aften med klingen« (Jyllands-Posten, 28.6.02).

»Vand, vand og atter vand« (Bornholms Tidende, 1.7.02).

Mere generelt kan journalistikken dreje opmærksomheden hen imod det spektakulære, som ikke lader sig fange i tal. Fortællingen kan fange – eller konstruere – begivenheden inden for begivenheden. Det kan være overraskende hændelser som hooliganisme og vold eller ceremonielle hændelser som royal deltagelse. Landsstævnet på Bornholm leverede ikke rigtig stof til den slags – ingen vold og ingen dronning! Medierne holdt godt nok øje med politirapporterne, men de indeholdt intet nævneværdigt. Hvis dette alligevel blev rapporteret her eller der, så skete det ikke ud fra journalistikkens interesse i det spektakulæres, men ud fra en velfærds-kulturelt orienteret mediedækning. Og hverken en repræsen-

tant fra kongehuset eller statsministeren kastede glans over stævnet, til forskel fra tidligere landsstævner. Der var altså ikke noget, der ville tillokke den kulørte presse.

DGI prøvede på sin måde at spille med på det spektakulæres fascination ved at arrangere midnats-kroket med selvlysende kugler som en »verdenspremiere«. Men det blev ikke det store mediehit. Kuglerne glødede ikke spektakulært nok.

Langt større var opmærksomheden på Verdensholdet. Dets opvisning(er) i rammen af Landsstævnet fik kraftig resonans på TV og trådte frem i avisernes overskrifter.

Der var imidlertid også de uforventede og uønskede begivenheder. Regnvejr, blæst og storm karakteriserede større dele af Landsstævnet på Bornholm. Telte blev blæst væk, folk søgte ly i skolernes idrætshaller, enkelte arrangementer måtte aflyses. Ferieøen viste sig fra en ubekvem side – ganske vist ingen katastrofe, men alligevel ... Her var noget at skrive om.

4. Problemjournalistik – hvad går der galt

»Monumenter til Mikkelsens minde – I bedste Samaranch-stil skærper DGI-formanden Leif Mikkelsen profilen i sit sidste regeringsår« (Jyllands-Posten, 11.2.01).

Det spektakulære kan godt have negative træk, der vækker mistanken om »svinestreg« – dette er feltet for problemjournalistikken. *Bad news is good news* – denne journalistiske lovmæssighed sætter gang i afsløringsjournalistikken, men støder sammen med det kammerateri, som forbinder sportspressen med atleten og sportsbureaukratiet.¹⁴ Denne investigative journalistik interesserer sig f.eks. for korruption og do-

ping, for de kriminelle forbindelser inden for den internationale olympisme og fodboldverdensorganisationen FIFA. Kendt research i dette felt er blevet foretaget af Andrew Jennings¹⁵, i Tyskland af Thomas Kister og Jens Weinreich¹⁶ og herhjemme af Lars Werge¹⁷. Problemjournalistikken er også et hovedperspektiv – skønt ikke det eneste – i det internationale journalistnetværk *Sports Intelligence Unit* (SIU) og giver dets konferencer – *Play the game* – en særlig interessantheadsgrad for medierne.¹⁸ Det sensationelle har skandaløse sider.

Ved Landsstævnet 2002 var der dog ikke meget at hente for den investigative journalistik. Ingen voldsepisoder, kun få situationer med alkohol-overforbrug, kun enkelte idrætsskader, ingen seksuelle overgreb, hverken doping eller korruption ...

Avisen *Jyllands-Posten* havde tidligere ud fra en borgerlig-konservativ holdning rettet kritisk opmærksomhed på det pres, som DGI lagde på landsstævnebyernes myndigheder angående investering i landsstævnestadier. I denne sammenhæng sammenlignede avisen DGI-formanden Leif Mikkelsen med Antonio Samaranch, den berygtede »godfather« for den olympiske korruption. Lignende problemer prægede imidlertid ikke nævneværdigt stavnets mediebillende i 2002, skønt journalister fandt kritiske punkter i stadionbyggeriets kommunalpolitiske og økonomiske realisering.¹⁹

5. De glade ansigters journalistik – jubel og velfærd

»Livsglæde til Landsstævne – Byger, blæst og fest for fællesskabet« (Ungdom & idræt, 11.7.02).

»50.000 timer fra hjælperne får L-2002 til at køre« (Bornholms Tidende, 27.6.).

»Landsstævne står for leg, glæde og fællesskab. Set med internationale øjne kniber det med fællesskab. Men når natten falder på, fungerer det« (Politiken, 30.6.02).

Den positive side af det spektakulære præsenteres gennem de glade ansigters journalistik. Folk er glade i festen – dette bliver udtrykt gennem solstrålehistorier. Folk kigger smilende i kameraet og siger: »Der er gang i den« og: »Det var så sjovt«.

Men formidlingen af disse positive stereotyper og deres blomstrende gentagelse støder ind i et problem: Vil læseren værdsætte dem – kan seeren bruge dem til noget? Som en journalist engang spurgte, svarende til Holmstrøms nedsættende bemærkning: »Tror du virkelig, at folk vil se alle disse glade husmødre?«

Alligevel har denne type journalistik et publikum. Fortællingen udfolder sig i to hovedformer.

Jubeljournalistikken bliver typisk anvendt af festivalorganisationen selv. DGI's tidsskrift *Ungdom og idræt*, som ellers er kendt for sin kritiske rapportering, udgav umiddelbart efter stævnet et temahæfte, som gennemgående dokumenterede begivenhedens glædelige sider.²⁰ Journalister fra det lokale blad *Bornholms Tidende* producerede fire udgaver af en farvestrålende *Landsstævne-Avisen*.²¹ Og DGI og *Bornholms Tidende* gik sammen om at udgive to varianter af en billedbog.²² Den står med sine farverige fotografier i traditionen af jublende erindringsbøger fra gymnastikstævnerne, som går langt tilbage i historien.²³

Det samme mønster, men i langt større målestok, er kendt fra de rigt illustrerede bind fra *Deutsches Turnfest*, udgivet af *Deutscher Turner-Bund*.²⁴ Jubellitteraturen af lignende slags er også kendt fra De Olympiske Lege.

Parallelt, men ud fra andre motivationer, beskriver også en pædagogisk og velfærdspolitisk interesseret journalistik stævnets lyse sider. Festens »gode historie« drejer sig især om fællesskab og de frivilliges engagement, som viser civilsamfundets smilende sider.

6. Human touch journalistik – det menneskelige og situative

»Fællesskab og oplevelse. Jørn Madsen skal til landsstævne for 10. gang« (*Bornholms Tidende*, 27.6.02).

»Veteraner: Hverdagens idrætslige helte« (*Jyllands-Posten*, 28.6.02).

»Ø-fodbold: Ned at kure for Gurre – Frosne kyllinger, kolde pilsner og regn i stænger kan ikke fjerne humøret fra fodboldturneringen i Nexø under DGI's landsstævne på Bornholm« (*Jyllands-Posten*, 29.6.02).

»Kunstigt ben er ingen hindring. Morten Kargo fra Viborg er til sit syvende landsstævne ...« (*Bornholms Tidende*, 1.7.02).

»Åh, disse minder ...« (*Aktuelt*, 29.6.98).

Uanset om journalistikken er kritisk eller jublende, så har den mulighed for at nærme sig de konkrete mennesker, der deltager i festivalen. Her ser man enkelte personers individuelle ansigter, og både den »sære« og den »almindelige« dansker får ordet. Når journalisten interviewer en tilfældig deltager om hans eller hendes personlige erfaring og biografiske baggrund, får det partikulære farve og mellemtone. Der er ikke noget som menneskets »normalitet« eller »hr. og fru Jensen«. Nuancerne i tilværelsen får ansigt.

Denne genre imødekommer behovet for at komme hinanden ved. Fortællingen er opbygget omkring det menneskelige an-

sigts dybere betydning for recipienten – *human touch*.

Også lidt sære begivenheder på festens yderkanter kan indgå i journalistens fortælling – overraskende situationer »med ansigt«. Den anekdotiske metode kan noget, som andre genrer – rekordfortællingen, investigativ kulegravning, politisk problematisering – næppe kan: Den skaber – kort og godt – stemning. Denne type af journalistik er især typisk for lokale blade og regional tv.

Den situative journalistik indeholder også muligheden for at vise en vis ironisk distance. Denne metode anvendte *Jyllands-Posten* på Bornholm. Bladets udsendte journalist, Henrik H. Brandt, leverede causerende små historier. De kunne, set i lyset af avisens generelt borgerlig-konservative og olympisk-sportslige orientering, læses som en politisk-ironisk distancering fra den folkelige idræt, men også som en frit svævende ironi, der prøvede at nærme sig den »rørende« stemning. Historier med et *human touch* er åben for forskellige fortolkninger.

7. Showets fortælling – underholdningens blik

»Stævnemøde – 40.000 forført af drømmestemning ved åbningen af gymnasternes landsstævne« (*Ekstra Bladet*, 28.6.02).

»Åbning i rødt og hvidt – DGI's landsstævne fik en traditionel og vellykket åbning på et fyldt landsstævnestadion i Rønne« (*Jyllands-Posten*, 28.6.02).

»Det var bare så flot. Vi måtte alle overgive os. Landsstævnets festaften afvæbnede os. Vi løb tør for superlativer« (*Bornholms Tidende*, 29.6.02).

»Ægte festivalstemning. Fællessang med *Shubidua* ...« (*Bornholms Tidende*, 1.7.02).

Vender man sig fra den »lille historie« til den »store«, så møder man showet, især ved åbnings- og ved afslutningsceremonien. Den storartede, glitrende iscenesættelse fanger opmærksomheden. Festival-organisationer bruger gerne kendte pop-kunstneres berømmelse for at kaste stjernedrys over begivenheden. Når prominente ansigter fra underholdningsindustriens scener smiler til publikummet og til kameraet, kan man regne med en bestemt offentligheds-effekt.

Ved Landsstævnet 2002 oplevede man faktisk flere landskendte rock- og popgrupper, først og fremmest *Shubidua*, *Safri Duo*, *Sorten Muld* og *Stig Rossen*. Deres optræden på landsstævnestadionets scene var et stort tilløbsstykke, og stævnet nærmede sig dermed en rockfestivals attraktivitet. Men der var indholdsmæssig sammenhæng mellem stjernerne og stævnet. Hvad den politiske stemning angår, så spillede *Shubiduas* særegne anarko-nationalisme godt sammen med stævnebaglandets »folkelighed«, og dette fandt sin form i fællessang hen over generationsforskellene. *Safri Duos* rytmer var også velkendte hos de mange – talrige gymnastikhold bruger rytmerne i det daglige. Festaftenen var et mytologisk-teatralsk gesamtkunstværk, som var musikalsk gestaltet af *Sorten Muld*, som i 2001 havde fået højskolernes »den folkelige sangs pris«. Ellers holdt stævneorganisationen sig tilbage fra at overbetone underholdningskulturel stjernedyrkelse, og åbnings- såvel som afslutningsceremonien var friholdt fra brug af popkulturel prominens.

At gymnastikfesten godt kan flytte sig et skridt videre, viser den tyske *Turnfest*. Gennem de senere år er det tyske gymnastikforbund DTB gået i samarbejde med regionale TV-selskaber for at producere et centralt galla-show som festivalens højde-

punkt og som et særligt tilløbsstykke.²⁵ Det ligger ikke så fjernt fra bestemte tendenser inden for rekordsporten, som betjener sig af underholdningskulturelle indslag for at pynte cirkusshowet.

Underholdningsgenren har sine begrænsninger. En af dem ligger i dens sanselige prioritering af det visuelle. Som *Bornholms Tidende* udtrykte det: Vi mangler ord – kig derfor på billederne. Festivalens visuelle kvaliteter træder især frem i fugleperspektivet. Farverige fotografier og film er passende midler til denne kommunikation.²⁶ Fjernsynet bliver her til hovedmedium.²⁷

Denne ensidighed af det visuelle volder imidlertid visse problemer. Et af dem er, at billederne af de farverigt uniformerede masser (foran popstjernen eller lederen på scenen) kan give associationer til fascistiske massearrangementer og til idrættens spartakiader fra sovjettiden (med de »højt elskede ledere« på tribunen). Det ensidige tilskuerperspektiv kan bevirke, at man overser, at stævnets egentlige dynamik kommer fra selvaktiviteten nedefra. Alle deltagere er aktive på en eller anden måde – dette særtræk af den folkelige idræts landsstævne kan hurtigt forsvinde under showets panoptiske perspektivering.

Desuden er der andre sanseaspekter involveret, der er mindst lige så vigtige som det visuelle: Hvad folk hører og fornemmer. Stemning og stemtheden – atmosfæren – er etymologisk forbundet med »stemmen«. Gymnastikken er akkompagneret af pop, rock og funk, men er også i sig selv en slags kropslig musik og rytmik. At mængden klapper i takt, er et særegent element af landsstævneoplevelsen, en hyldest til dem på græsplænen – og til sig selv. Masserne sendte til forskellige lejligheder bølgebevægelser rundt over græsvoldene og tribunerne. Fællessang karakteriserede

den folkelige idræts iscenesættelse – også på Bornholm. Rockmusikken ragede fra festeltene og fra friluftskoncerter. Landsstævnesangen af gruppen *Ordentlige Folk* og Louise Støjberg blev bevidst brugt som jingle og spillet over højtalerne igen og igen, indtil den blev til en ørehænger.

Mere end dette: Det folkelige stævne består af situationer af kollektiv begejstring. I mediernes sprog beskrives det som »feber« eller det »at få gåsehud«. Denne atmosfæriske dimension af festen kan altså omskrives i metaforiske ord, men stemningen unddrager sig show-journalistikens visualiseringsstrategier.

8. Kulturjournalistik – ironi, drøm, udfordring

»På klippegrund: Et rørende landsstævne. Ingen – bortset fra håndboldspillerne i Åkirkeby – kan deltage i en landsstævne uden at blive rørt. Også Jyllands-Postens udsendte har nu oplevet det folkelige møde på egen krop« (Jyllands-Posten, 30.6.02).

Den folkelige idræts kulturelle dimension betyder, at idrætten er integreret i folks liv på en bredere eller dybere måde. Men hvordan kan festivalens »ånd« og atmosfære sættes i eksplicit forbindelse med det praktiske liv i hverdagen? Hvordan kan festens demonstrative og bevidste distance-ring fra hverdagen tematiseres? Her bevæger medieomtalen sig ind i spektrummet mellem kulturel udfordring og medieindustriel underholdning.

Kulturjournalistikken har mulighed for at åbne for, stille spørgsmål ved og kaste lys på de poetiske sider af menneskenes fællesskab. Tilnærmelsen til disse bredere og mere komplekse kvaliteter af idrættens

fest kan ske ad meget forskellige veje. Nogle af dem kan belyses via en præsentation af de forskellige kulturskribenter, der har tematiseret Landsstævnet 2002 eller andre idrætsfester.

En gangbar vej er det ironiske causeri. *Jyllands-Postens* udsendte, Henrik H. Brandt, snakkede ironisk om »det rørende« ved landsstævnet på Bornholm og indsamlede pudsige hændelser, vittige situationer, sjov og ballade. Dermed gjorde han opmærksom på, at det »at røre sig« i den folkelige fest er noget, der bringer emotioner frem, rørelse, latter og måske ligefrem tårer. Du kan også møde kærligheden – eller opleve sære situationer med hunde og får ...

Mere yderliggående er Anders Lund Madsens vej. Fjernsynskloven var til stede på Bornholm, som han var i Sydney OL i året 2000. Journalisten går rundt blandt folk, tæt på begivenheden, og stiller dumme spørgsmål. Han kan til tider stille sig helt tåbeligt an, ligefrem gøre en dyd ud af dumheden, og så kan sjove og oplysende sider af begivenheden træde frem. Men showet kan også ende i rent pjat, pladder og pinlighed. Plathedens vej har en solid baggrund i dansk folkelig humor – skønt langt fra alle danskere værdsætter denne slags underholdning.

På en helt anden måde går Jørgen Leth til værks. Journalisten og forfatteren beskriver leg og bevægelse ligesom Tour de France og andre enkeltbegivenheder af olympisk karakter i seriøse, filosofiske og lyriske termer. Det poetiske træder frem, sportens romantiske sider. Nogle gange bliver denne vej kritiseret for, at dens relativisme forbliver alt for affirmativ og ligger tæt op ad det upolitiske supporter-perspektiv. Men gennem poetiske midler fanger den begivenhedens eksistentielle sider: konkretheden og lethed, flygtigheden, drømmen.²⁸

Så er der Sørine Gotfredsens vej. Iagttageren nærmer sig sit emne mere analytisk og kritisk. Hun åbner synet hen imod fænomenets kulturelle horisont, gerne provokerende og gennem usædvanlige og overraskende sammenligninger med kulturelle figurer og sociale praktikker uden for idrætten. Det komparative er en vej af at nærme sig – ved samtidigt at tage afstand. Der er liv udenfor avisernes sportssider, og netop dette liv giver profil til det, der foregår på sportens felt.²⁹

Og så er der Torben Ulrichs vej. Iagttageren går direkte ind i begivenheden og bliver gennem en overraskende personlig konfrontation en del af det, der foregår. Iagttageren er selv en happening – hverken som kritiker eller som analytiker eller som supporter, men som personlig udfordring. Ved at iagttage iagttageren – Torben Ulrich – i begivenheden, begynder man pludselig at se begivenheden i en anden, uforventet belysning.³⁰

Eller er landsstævnet alt for traditionelt til den slags intervention?

De mere udfordrende typer af kulturjournalistik er sjældent blevet brugt i forbindelse med landsstævner. Set ud fra den folkelige idræts selvforståelse – idræt som kultur – burde den måske være hovedgenren?

9. Politisk journalistik – konflikten

»Olympisk folkelighed – ... Landsstævnerne skal bestå, men der bør være slut med dette ressourcespild« (Jyllands-Posten, 12.2.01).

»DGI's erobringer med den trojanske hest. Naivt og ansvarsløst er de bedste betegnelser for den betonideologi og det hykleri, der får DGI til at sende elite-

gymnaster rundt med verdensholdet uden et behandlingssystem» (Frits Christensen i Jyllands-Posten, 1.7.01).

»Tid til tømmermand – ... Næppe en eneste af de 15.519 tilmeldte deltagere rejser hjem med en dårlig helhedsopfattelse, selv om en stiv kuling og voldsomme regnbyger gjorde sit til at ødelægge moralen rundt omkring i teltejrene ... DGI bør benytte den bornholmske øretæve til selvransagelse og til et opgør med den tomme del af retorikken og den uhensigtsmæssige del af traditionerne ... Er der ikke noget rivende galt, når man trods denne udskrivning og fire års intens markedsføring alligevel ikke kan formå mere end eksempelvis 48 svømmere, 20 basketballspillere, 42 udøvere af kampidræt og 72 atletikudøvere i at rejse til Bornholm? ...

Selvgotheden har længe truet med at tage overhånd i en organisation, der i egen forståelse repræsenterer den lokale idræt, men mest profilerer sig på prestigeobjekter som DGI-Byen, Verdensholdet og det kostbare landsstævne» (Henrik H. Brandt i Jyllands-Posten, 1.7.2002).

Sidst, men ikke mindst, er festjournalistik også politisk, det vil sige, at den er på sporet af relevante samfundsmæssige konflikter. Gennem 1800-tallet havde folkeidrættens fester nationaldemokratiske og oppositionelle undertoner og tiltrak sig dermed politisk opmærksomhed. Forskellige former for gymnastik – svensk versus tysk – stod for forskellige slags orienteringer i det politiske. I 1930'erne, ved landsstævnet i Ollerup, rykkede begivenheden ind i den internationale fascismes strålingsfelt.³¹ Efter 1945 var der igen lagt op til konflikt mellem forskellige gymnastikformer og mellem forskellige holdninger til nationa-

lisme og demokrati.³² Fra og med 1968 revolterede dele af den unge generation, og dette fandt sit udtryk på nogle højskoler, dog næppe i idrætsfesterne.

I hvert fald betyder folk i bevægelse, at der er konflikter i folket. Dette er den politiske journalistiks felt. Hvor er landsstævnets sted i nutidens konflikter? Hvordan er det relateret til de aktuelle sociale bevægelser? Hvilken rolle spiller ideologi i festens begivenhed?

For nogle år siden konstaterede en skarpsynet journalist på et landsstævne tilstedeværelsen af en »blød kvindelig nationalisme«³³ – til hvilke modsætninger henviser dette?

Hvis landsstævnet var direkte anti-olympisk, ville konfliktsituationen være en del klarere for den journalistiske iagttagelse. Der ville være et enten-eller. Men Landsstævnet, sådan som det tog sig ud på Bornholm, var ikke så enkelt.

Tidligere holdt Poul Albret på *Dagbladet Information* øje med landsstævnet i en blanding af politisk-kritisk og kulturel journalistik.³⁴ Men i de sidste år er det *Jyllands-Posten*, som oftest har beskæftiget sig med landsstævnernes politiske dimensioner. Avisen prøvede – først og fremmest gennem redaktøren Frits Christensens pen – at konstruere klare fronter mellem olympisk sport og folkelig idræt, til den førstnævntes fordel. Folkelig idræt og dens stævner blev kommenteret i nedvurderende termer ved blandt andet at henvise til stævnets »olympiske folkelighed« som et selvmodsigende paradoks. Dette faldt i tråd med bladets skarpe udfald mod den folkelige idræts repræsentanter – først og fremmest DGI-formanden Leif Mikkelsen. Også idrætsforskningen, som forholdt sig kritisk til den olympiske sports logestruktur, dens funktionærer og deres interessepolitik, blev mødt med aggressive ord.³⁵

Svarende til avisens generelle linie som borgerligt-konservativt kampblad afviste den olympisk orienterede sportsredaktør at tage idrættens mangfoldighed til efterretning. Foran denne baggrund kunne man være fristet til at læse *Jyllands-Postens* kritisk-ironiske beretninger fra Landsstævnet 2002 som en del af kulturkampen.

Så enkelt var det imidlertid ikke for Bornholms vedkommende. *Jyllands-Postens* fortællinger fra landsstævnet var så detaljerede og facetrige, at de også kunne læses som en revidering og nuancering af den traditionelle konfrontation. De pegede snarere på visse reelt eksisterende indre spændingsforhold i den folkelige idræt.

Modsigelserne mellem den folkelige selvorganisering nedefra og organisationen ovenfra i »folkelighedens« navn udgør en central konflikt inden for landsstævnet og den folkelige fest mere generelt. Forholdet mellem folkebevægelsens praktiske dynamik og massernes geometrisk-koreografiske iscenesættelse lægger op til kritisk diskussion. Det samme gør relationen mellem foreningens folkelige gymnastik og Verdensholdets elitegymnastik.³⁶

Andre spændingslinier kunne bemærkes mellem den folkelige idræts forskellige aktivitetsformer. Gymnastikken har traditionelt domineret landsstævnernes billede, hvilket tidligere har givet stof til kritiske bemærkninger.³⁷ Ubalancen mellem aktiviteterne kom også på Bornholm til udtryk, måske endnu mere end før. Dels bevirkede stævnets geografiske fordeling over hele øen, at de ikke-gymnastiske aktiviteter blev marginaliseret og gymnastikkens centrale position i Rønne styrket. Og dels styrkede medie billedet og dets visuelle bias den eksisterende ubalance.³⁸

Et yderligere felt af sammenstød er festens økologi. Ved Landsstævnet '98 i Silkeborg havde DGI valgt at markere en

»grøn dagsorden« ved at plante en landsstævneskov efter begivenheden. Skoven skulle bevidstgøre stævnets energiforbrug og sammen med sund mad, genbrug af materialer og salg af træbadges skabe ny bevidsthed om miljøet. Dette skete samtidig med en styrkelse af natur- og friluftslivet på aktivitetsplan.³⁹ På Bornholm blev et oplevelseslandskab etableret som »den grønne ring« ved landsstævnestadion i Rønne,⁴⁰ men ellers var den grønne dagsorden forsvundet ud af billedet.

Og så lagde forholdet mellem det rød-hvid-nationale og det mellemfolkelige op til overvejelser. Som *Politiken* konstaterede, kneb det med fællesskab i forhold til de internationale deltagere. Den gode intention var der, både hvad angik deltagelsen af grupper fra fjerne lande – formidlet gennem *International Sport and Culture Association ISCA* – og af indvandrerhold. Men det internationale telt fungerede snarere som en slags niche, imens stævnets iscenesættelse i sin helhed ikke bidrog til synliggørelse af den mellemfolkelige udfordring.

Politisk journalistik bør være mere end journalistens udlægning af sin egen mening som »den korrekte mening«. Alligevel er journalistikkens eksplicite stillingstagen legitim. Og mere end dette. Den er et vigtigt element i festjournalistikken. Det politiske perspektiv vækker opmærksomheden for konflikten. Den folkelige fest som folkelige bevægelser har godt af politisk kritik. Festen er ikke kun harmløs.

Le sommeil du volcan, c'est la fête folklorique. Ne vous y fiez pas. Son reveil, c'est la barrage de routes et la défenestration du sous-préfet. Chaque chose à son temps.

»Den folkelige fest er en vulkan, der sover. Føl dig ikke for sikker. Når vulka-

nen vågner, er vejene hurtigt barrikaderet og politipræfektens vinduer i stykker. Hvert til sin tid.«⁴¹

Således pointerede den bretonske forfatter og folkeforsker Pierre Jakez Hélias folkefestens eksplosive potentiale. Han sagde det med positive undertoner under indtrykket af den franske maj 1968 og den uro, der fulgte i Bretagne. Også da muren faldt i 1989, spillede folkefesterne i Østeuropa og Mellemasien en bemærkelsesværdig rolle, helt fra tatarernes idræts- og forårsfest⁴² til de baltiske folks »syngende revolution«⁴³.

Kamera og demokrati

Overblikket over de journalistiske genrer viser et rigt spektrum. Mønstrene er ofte blandet sammen og overlapper hinanden. Visse stilarter og opmærksomhedsformer er også anvendt på olympiske begivenheder, mens andre er mere specifikt relateret til ikke-olympisk idræt.

Ingen af festjournalistikens genrer er illegitim. Men de udfordrer den journalistiske iagttagers valg og beslutning. De indeholder hver deres specifikke modsætninger, og hver stil er på sin måde begrænset. Dette forhold lægger op til skribentens personlige valg.

Journalistens valg er så meget des mere krævet, da den traditionelle resultatjournalistik kan være i en krise. Siden sidst i 1980'erne viser forbruget af sportsmedierne i Danmark en nedgående tendens, mens den aktive deltagelse i idrætten vokser i nye retninger.⁴⁴ Praktisk idrætsdeltagelse tenderer nu herhjemme til at overhale det passive sportsforbrug. Det er historisk nyt. Sportsjournalistens publikum er under forandring, og den traditionelle præstationsjournalistik⁴⁵ er ikke længere automatisk udtryk for »folks interesse og gøren«.

Hvad modsætningerne angår, så rejser spørgsmålet sig, om der kunne identificeres nogle hovedmodsigelser inden for den folkelige idrætsfestkultur. Her kan man lade sig inspirere af iagttagere udefra, ligesom en landsstævne-journalist fra *Aktuelt* gjorde i 1998.

»Dette her er meget anderledes end alt, hvad vi kender til ... – her er alle sammen om tingene uanset alder og dygtighed. Det er meget imponerende. Man kan se, at sporten er baseret på deltagelse frem for resultater.«

»Her er plads til den enkeltes stil og form. Og I tager det ikke så tungt, hvis den ydre fremtræden ikke er perfekt. Vi har set folk trimle af måtten under et spring, men de slår bare ud med armene og løber videre i stedet for at stå og græmme sig.«

»På et gymnastikhold var der en kvinde, som gled. Deltageren foran hende tog sig tid til at vende sig om og se, om hun var okay – det var lige meget, at der røg et par trin. Selv de bedste griner af fejl.«

Således udtalte en flok amerikanske antropologistuderende sig til dagbladet *Aktuelt* om deres oplevelse af landsstævnet i Silkeborg. Antropologens iagttagelser kan være meget sammensatte og præget af ambivalente følelser:

»Der er visse aspekter i gymnastikken, som faktisk kan minde om fascismen – ideen om et sundt folk og det opdragende element i sporten. Når man ser opvisningerne, minder det ind imellem om militæret med alle, der næsten marcherer i takt ... Alle flagene giver også et indtryk af nationalisme.«

»De bedste udøvere laver de sværere øvelser ind i gruppen, så helheden be-

*står. Vi har også set en opvisning, hvor seks mennesker kom bærende på en rund platform med en enkelt person på – men der kunne han kun stå, fordi de andre bar ham. Gruppen er det stærke fundament.*⁴⁶

Individet, massen, gruppen – hvordan kan deres forhold, deres kvaliteter og modsætninger indfanges gennem journalisten diskurs? Og hvordan kan det specifikke komme til udtryk, som ligger i mangfoldigheden af menneskelig kropspraksis og udgør den folkelige fests rigdom?

På den ene side køres *kameraets politik* i stilling. Folk krystalliseres i masseoptrin med geometriske koreografier, som set ovenfra. Det viderefører fascismens visuelle strategi, der er mere end et spørgsmål om flag, ideologi og national retorik. Fascismens pointe var en *blikkets politik*. Demokrati og selvbestemmelse nedefra har ingen reel chance under fugleperspektivets dominans. Selvorganisering nedefra kan ikke fattes gennem underholdningens kamerablik.

På den anden side er *kulturdemokratisk journalistik* en ny udfordring. Fest, identitet og civilt samfund hænger sammen. Festivalen manifesterer i rum og tid, at mennesket ikke er alene i verden. Folk mødes i

forskellighed og samspil. Anerkendelsen af det anderledes åbner op mod idrættens rigdom, hinsides standardisering og streamlining – idræt nedefra og indefra. Festjournalistik er en historisk-poetisk genre og en politisk opgave – eller et umuligt foretagende?

I hvert fald bliver relevante indre modsætninger af den folkelige fest, den folkelige idræt og dens selvorganisering i regi af DGI synlige. Og de indre modsigelser af en festjournalistik, som er mere end sportsjournalistik.

Journalistikkens bidrag til kropslig-praktisk demokrati kræver en følsom balance mellem objektivitet og subjektivitet. Begivenhedens »objektive« sider tenderer til at blive overbetonet gennem rekorderne af den olympiske type og gennem kameraets blik ned på masserne. Iagttagers subjektive positionalitet og involvering er en vigtig del af spillet og af festen – men ikke det eneste og afgørende element. Intersubjektiviteten af, »hvad der sker« i krydsfeltet mellem kultur, politik og emotion, er den tredje i spillet, den dialogiske dimension.

Det er derfor, at den folkelige idræts fest ikke kan måles og vejes. Festen er en kulturel begivenhed, og »kultur er kamp – en kamp om at give hver eneste øjeblik af livet mere skønhed, mere mening«.⁴⁷

Noter

1. Brandt H. H. (28.6.2002), p. 5. Brandt H. H. (29.6.2002), p. 5.
2. Eichberg H. (1994).
3. Møller J. & Andersen J. S. (red.) (Vejle, 1998). Andersen J. S. (red.) (Vejle, 2001). Andersen J. S. (red.) (Vejle, 2003).
4. Alkemeyer T. (1996).
5. Om Tyskland: Zieschang K. (1977). Neumann H. (1987). Om Schweiz: Triet M. & Schildknecht P. (2002). Om de slaviske folk: Blecking D. (1990).
6. Madsen B. V. (2003).
7. Skot-Hansen D. (1998). Waade AM. (2002).
8. Lenskyj H. J. (2002).
9. Generel information om kilder: Anvendt er Polinfos presseomtale af landsstævnerne 1998 og 2002 i bladene: Aktuelt, Ekstra Bladet, Fyens Stiftstidende, Flensborg Avis, Fredericia Dagblad, Morgenavisen Jyllands-Posten, Politiken og Vejle Amts Folkeblad.
10. Jørgensen S. S. m.fl. (2002).
11. Hjelmggaard M. (2002). Hylbæk G (2002).
12. DGI presseinformation, 29.6.02.

13. Hjelmggaard M. (2002).
14. Andersen J. S. (2002). Albret P. (2002).
15. Jennings A. & Simson V. (1992). Jennings A. (1996). Jennings A. & Sambrook C. (2000).
16. Kister T. & Weinreich J. (red.) (2000).
17. Werge L. (2000).
18. Se fodnote 3.
19. Radmer K. B (2002), p. 10-11. Bille S. (2003), p. 4.
20. Temahæfte af *Ungdom & Idræt* nr. 21.
21. *Landsstævne-avis – Bornholms Tidende nr. 1-4*.
22. Larsen H. (red.) (2002a). Larsen H. (2002b).
23. F.eks. Bjerregaard H. (1935).
24. Steinert J. & Ockert G. (red.) (2002).
25. Steinert J. & Ockert G. (red.) (2002), pp. 26-31.
26. Se fodnote 22.
27. TV2 Sporten, Landsstævne 2002, Sammendrag (København 2002), video. – TV2 og DR-TV, Landsstævne 2002 Bornholm 27.-30. juni. Udsendelser fra L2002 (Vejle: DGI & DDS, 2002), 4 videoer.
28. Leth J. (1976). Leth J. (1993). Leth J. (1996). Birkvad S. (1992).
29. F.eks. Gotfredsen S. (22.6.1998), p. 18. Gotfredsen S. (29.7.1998), p. 16. Gotfredsen S. (31.12.1998), pp. 20.22. Gotfredsen S. (18.5.2002), p. 12.
30. Ulrich T. (2002).
31. Madsen B. V. (2003), pp. 170-178.
32. Madsen B. V. (2003), pp. 208-249.
33. Albret P. i *Dagbladet Information*.
34. Albret P. (30.6.-2.7.1994). Albret P. (5.7.1994).
35. F.eks. Eichberg H. (1994b).
36. Kritisk om verdensholdet: Madsen B. V. (2003), pp. 251-325.
37. Om landsstævnet fra 1998 se Brandt K. (2001), pp. 67-174.
38. Jensen E. R. (2002), p. 18.
39. DGI (1998), pp. 163-78.
40. Seedorff P. P. (2002).
41. Hélias P. J. (1975, ny udg. 1987), p. 580.
42. Kuznezova Z. & Milstein O. (1992), pp. 282-84.
43. Rüütel I. (2003).
44. Larsen K. (2003), pp. 72-97.
45. Jørgensen SS m.fl. (2002).
46. Britta Hansen B. (29.6.1998).
47. Girard A. (1973).

Litteraturliste

- Albret P. *Landsstævne – tre rapporter om den folkelige idræts store manifestation*. I: *Dagbladet Information* d. 30.6.-2.7.1994.
- Albret P. *Kulturkamp – ja tak (leder)*. I: *Dagbladet Information* d. 5.7.1994.
- Albret P. *Gensyn med Bermuda-trekanten*. I: Eichberg H. & Madsen B. V. (red.) *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, pp. 307-314 (Århus, 2002).
- Alkemeyer T. *Körper, Kult und Politik. Von der »Muskelreligion« Pierre de Coubertins zur Inszenierung von Macht in den Olympischen Spielen von 1936* (Frankfurt, 1996).
- Andersen J. S. (red.). *Play the Game – Reaching for Democracy in Sports. Stories from the second world conference of media professionals in a globalised sports society* (Vejle, 2001).
- Andersen J. S. *Mediernes mulighed – fra passiv doping til aktivt demokrati*. I: Eichberg H. & Madsen B. V. (red.) *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, pp. 295-306 (Århus, 2002).
- Andersen J. S. (red.). *Play the Game – Who's got the Power? Stories from the 3rd international conference for media professionals in a globalised sports world* (Vejle, 2003).
- Bille S. *Langt mellem gæsterne. Landsstævneområdet på Bornholm bruges kun i beskedent omfang*. I: *Ungdom & idræt* nr. 21 (2003), p. 4.
- Birkvad S. *Verden er leth. En bog om Jørgen Leths film og forfatterskab* (Odense, 1992).
- Bjerregaard H. *Ollerup-Olympiaden i Billeder og Tekst. Det nordiske Landsstævne 1935* (Svendborg, 1935).
- Blecking D. *Sokolfeste der Ruhrpolen*. I: Teichler H. J. (red.) *Sportliche Festkultur in geschichtlicher Perspektive*, p. 34-48 (Clausthal-Zellerfeld, 1990).
- Brandt H. H. *På klippegrund; Ublu konkurrence*. I: *Jyllands-Posten* d. 28.6.2002, p. 5.
- Brandt H. H. *På klippegrund; Et slag for den gode sag*. I: *Jyllands-Posten* d. 29.6.2002, p. 5.
- Brandt K. *Rummer DGI's ideologi plads til idræt?* I: Hansen J. & Skovgaard T. (red.) *Sportens væsen og uvæsen. Idrætshistorisk Årbog* nr. 17, pp. 67-74 (Odense, 2001).
- DGI. *Hvidbog for Landsstævne '98* (Vejle, 1998).
- DGI. *Livsglæde til Landsstævne. Bornholm 2002 – Byger, blæst og fest for fællesskabet – temahæfte af Ungdom & Idræt* nr. 21 (2002).
- Eichberg H. *Festen og idrætten* (Vejle, 1994a).

- Eichberg H. 'En herlig betænkning' af 'mistænkeliggørende postuler' fra det 'kulturradikale spinatbed'. *Stemmer om 'Idrættens tredje vej' – i kronologisk orden*. I: Hansen J. & Trangbæk E. (red) *Mellem terapi og bevægelse – Idrættshistoriens vej*. Idrættshistorisk årbog nr. 10, pp. 161-167 (Odense, 1994b).
- Girard A. *Kulturpolitik – teori og praksis* (København, 1973).
- Gotfredsen S. *Alverdens ånder i aktion. Vis mig dit landshold, og jeg skal vise dig, hvem du er*. I: Aktuelt d. 22.6.1998, p. 18.
- Gotfredsen S. *Den nye adel. Danmarks mest berømte idrætsfolk udgør en særlig klasse i samfundet*. I: Aktuelt d. 29.7.1998, p. 16.
- Gotfredsen S. *Palnatokes sønner*. I: Aktuelt d. 31.12.1998, pp. 20-22.
- Gotfredsen S. *Fodboldkvinder er kunstige*. I: *Dagbladet Information* d. 18.5.2002, p. 12.
- Hansen B. *Landsstævnet som feltstudium*. I: Aktuelt d. 29.6.1998.
- Hélias P. J. *Le cheval d'orgueil. Mémoires d'un Breton du pays bigouden* (Paris 1975, ny udg. 1987).
- Hjelmgaard M. *Medieomtale af Landsstævne 2002* (Observer Danmark, august 2002).
- Hylbæk G. *Samling af presseudklip om Landsstævnen* (Vejle, 2002).
- Jennings A. & Simson V. *The Lords of the Rings. Power, Money and Drugs in the Modern Olympics* (London, 1992).
- Jennings A. *The New Lords of the Rings* (London, 1996).
- Jennings A. & Sambrook C. *The Great Olympic Swindle. When the World Wanted its Games Back* (London, 2000).
- Jensen E. R. *Landsstævne med ridser i lakken. For meget fokus på gymnastik*. I: *Ungdom & idræt* nr. 25 (2002), p. 18.
- Jørgensen S. S. m.fl. *Industry or independence? Survey of the Scandinavian sports press*. Særtryk af Monday morning (København, 2002).
- Kister T. & Weinreich J. (red). *Der olympische Sumpf. Die Machenschaften des IOC* (München/Zürich, 2000).
- Kuznezova Z. & Milstein O. *Traditions of the Tatar Cultural Minority*. I: Laine L. (red.): *Sport and Cultural Minorities* (Helsinki 1992).
- Landsstævne-avis – Bornholms Tidende*, nr. 1 (27. juni 2002).
- Landsstævne-avis – Bornholms Tidende*, nr. 2 (28. juni 2002).
- Landsstævne-avis – Bornholms Tidende*, nr. 3 (29. juni 2002).
- Landsstævne-avis – Bornholms Tidende*, nr. 4 (1. juli 2002).
- Larsen H. (red.). *Landsstævne 2002. Minder fra Bornholm* (Rønne: Bornholms Tidende, 2002a).
- Larsen H. (red.). *Bornholm Landsstævne 2002* (Vejle: DGI & DDS, 2002b).
- Larsen K. *Idrætsdeltagelse og idrætsforbrug i Danmark* (Århus, 2003).
- Lenskyj H. J. *The Best Olympics Ever? Social Impacts of Sydney 2000* (Albany, 2002).
- Leth J. *Det er ligesom noget i en drøm. Udvalgte historier om cykelsport, 1970-75* (København, 1976).
- Leth J. *Michael Laudrup. En film bliver til* (København, 1993).
- Leth J. *Den gule trøje i de høje bjerge. En personlig beretning over 25 år om Tour de France* (2. udg.) (København, 1996).
- Madsen B. V. *Oplysning i bevægelse. Kultur, krop og demokrati i den folkelige gymnastik* (Århus, 2003).
- Medienspiegel zum Deutschen Turnfest Leipzig 2002* (Leipzig, 2002).
- Møller J. & Andersen J. S. (red.). *Samfundets vagthund – eller tam entertainer? Inspiration til fremtidens sportsjournalistik* (Vejle, 1998).
- Neumann H. *Deutsche Turnfeste. Spiegelbild der deutschen Turnbewegung* (Wiesbaden, 1987).
- Radmer K. B. *Dagen derpå for stadion. DGI's stadion-byggeri møder kritik*. I: *Ungdom & idræt* nr. 23 (2002), pp. 10-11.
- Rüütel I. *The singing revolution. Living traditional cultures and folklore movement in Estonia today*. I: *European Network of Traditional Music and Dance – Newsletter* (2003) nr. 1. (www.eurotradmusic.net/news).
- Seedorff P. P. *Idrætten i landskabet* (Vejle & København: DGI & Landskabsværkstedet, 2002).
- Skot-Hansen D. *Holstebro i verden – verden i Holstebro. Kulturpolitik og -debat fra tresserne til i dag* (Århus, 1998).
- Steinert J. & Ockert G. (red.). *Deutsches Turnfest Leipzig 2002. Hrsg. Deutscher Turner-Bund* (Leipzig, 2002).
- Triet M. & Schildknecht P. *Die Eidgenössischen Turnfeste 1832-2002. Streiflichter auf ein nationales Ereignis* (Olten, 2002).
- Ulrich T. *Hvis – notater omkring et (idrætsligt) fællesskab, det uindhentelige*. I: Eichberg H. & Madsen BV (red.) *Idrættens enhed eller mangfoldighed*, pp. 161-184 (Århus, 2002).
- Ulrich T. *Jazz, bold & buddhisme* (København, 2003) – redigeret af Lars Movin.
- Waade A. M. *Teater i en teatraliseret samtidskultur*.

Resepsjonskulturelle mønstre i aktuell scenekunst
(Århus, 2002).
Werge L. *Den olympiske bombe* (Århus, 2000).
Zieschang K. *Vom Schützenfest zum Turnfest. Die*

Entstehung des Deutschen Turnfestes unter besonderer Berücksichtigung der Einflüsse von F. L. Jahn (Ahrensburg, 1977).